

JURNAL

ПЕНТРЪ ПЕСИИДИРЕА ШТИИЦЕЛОР НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ,

în toate clasele.

Pedagogic

de

Profesor Doktor Izliđ Baran.

№ 37.

(Anul intiiđ)

Bukuresti.

Oktombrie 1, 1856.

Compendiu: Imagine siveiective complementare sui colorii kontraste. — Institutul Filantropic modern în Espona.

Imagine siveiective complementare sui colorii kontraste.

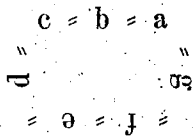
Kindđ okii nostri vđđ oare kare obiektđ, imajina achesti obiektđ se zgręvęhte pe membrana (pelica) nęmitđ retina, kare kęntęshehte interioręłđ okięłđ nostri mi kare este foarte simđivilđ pentrę impresiunea luminea. V'aci zitatđ v'odatđ în nęntrełđ instręmentęłđ nęmitđ kamera obękerđ a fotografęłđ? kindđ vrea řđ skoatđ portretęłđ zni omđ, kindđ omęłđ s'a amezatđ inaintea instręmentęłđ, pe o stikla ce se aflę în nęntrełđ instręmentęłđ, se desemneazđ omęłđ kę toate cele-l-alte obiecte kare ilđ inkonęorđ, insđ în miniatęrđ mi pestornatđ; asemenea

mi în membrana simđivilđ a okięłđ nostri se desemnezđ toate obiectele vizibile din lumina mea esteriolarđ, insđ în miniatęrđ mi pestornate.

Aceastę kęnoștinę este pesęlatatęłđ męltorđ inčerkęri mi esnerienęe fizice, despre kare nę nętemđ řđ vorvimđ akșmđ mai pe largđ.

Dar s'a mi obęrvatđ kę, kindđ v'zni obiektđ vizibilđ a prodęșđ în okii nostri oare kare simđire, aceastę simđire se mai vmeazđ kiđ-va timiđ, de mi obiektęłđ materialę kare a prodęș'o, nęmai esistę. Eatđ zni es-

perimente simple și confirmative pentru a-
 cheasta: să se țină bine-va ună cărăbne anpinsă
 și să-lă die p' ună черкă liniștită în mîntă în-
 tr'o kasă întănekoasă, atănci va vedea nă-
 mai ună pînkă lăminosă, adekă nămai akolo
 unde e cărăbnele, dar dakă va învîrti черкăлă
 kă o iđeală mare, atănci în lokă d' ună pînkă
 lăminosă va vedea ună черкă lăminosă. Kare
 este esplikăziunea ačestăi fenomenă? Esplikă-
 kăziunea este čea șrămătoare: Kîndă învîr-
 tește čine-va ună черкă kă o mare iđeală,
 atănci impresiuniă prodăse în okii nostri din
 vederea ačestăi cărăbne în diferitele lăi posi-
 ziuni, se kombină între dînsule și formează o
 linie čirkălară kontinuată. Șpre mai vîntă înđe-
 lețere să ne zîtămă la fir. și să ne înki-
 pămă kă akăm se află cărăbnele în pînkălă A

și okii nostri lă vîdă în A; ačeastă im-
 presiune ne pămîne de și neste 1/2 sekăndă
 cărăbnele prin învîrtirea iste a черкăлăi s'a
 ștrămătată din A la B. Prin șrămare kîndă
 cărăbnele a ačensă la B fače în okii nostri
 o impresiune noșă, apoi fiindă kă impresiunea
 veke din A nă s'a stînsă înkă în okii nostri,
 de ačea ačeste doșă impresiuni kombinădăse,
 prodăkă în noi impresiunea unăi arkă lămi-
 nosă A B, apoi kîndă iđeala învîrtirei čer-
 kăлăi va fi așă de mare în kîtă o învîrtire
 perfekă se va șvîrși în 3/10 dîntp'o sekăndă,
 atănci kîndă cărăbnele va ačănuđe la G, sim-
 plicea prodășă din A nă va fi înkă stînsă în
 okii nostri și ni se va părea kă vedemă
 ună arkă.

Eată și ună altă esperimentă: să obser-
 veze čine-va bine într'o fepeastră esșășă la
 lămina zilei, kîte-va minște neînčetată și ne
 șrămă să înkiză îndată okii, atănci totă dîindă
 okii înkîmă va vedea fepeastra lăminoasă; a-
 semenea kîndă s'a zîtată čineva mălă timă
 într'o fepeastră și îndată arănkă okii p' ună
 perete obșkăpă, i se va părea kă vede ne
 peretele ačesta desemnată fepeastra lăminoasă.

Eată și o altă șerie de imađini șăiek-
 tive: Kîndă s'a zîtată čineva în soare și în-
 dată a arănkă okii ne ună părete albă, a-
 tănci i se va părea kă vede ună diskă čir-
 kălară de măprimea soarelăi, dar negră, de-
 semnată ne păretele čelă albă. Dar dakă
 đăne če s'a zîtată čineva la soare și îndată
 înkide okii, atănci i se va părea kă vede ne
 ună fîndă negră desemniudă-se imađinea albă
 a soarelăi.

Kăm pătemă să ne esplikămă ačeste fe-
 nomene kărioase? Eată kăm:

Требуе să știmă kă toate organelle no-
 stre se slăbeskă kîndă lăkrează mălă într'o
 dîrekziune; și ori če impresiune kîndă a șră-
 mată p' ună organă kî-va timă, organălă s'a
 običniță kă dînsa și devine nesimđibile
 pentră ačeastă impresiune sașă esčitamentă; așă
 dar și retina, adekă membrana vederii în o-
 kii nostri se slăbește kîndă este mălă timă
 esșășă impresiunii lăminei, și nămai este sim-
 đibile kîte-va minște pentră lămină, prin șră-
 mare partea retinei kare a pîimită impresi-
 siunea lăminei soarelăi, pămîindă nesimđibi-
 le pentră ačeastă impresiune, de ačea kîndă
 đăne če s'a zîtată čine-va la soare, și în-
 dată 'și arănkă okii la ună părete albă,
 partea retinei kare a văzătă mai nainte dî-
 skăлă albă și lăminosă ală soarelăi, ne mai
 fiindă simđibile pentră lămina albă, vede
 ună diskă negră ne perete, dar kîndă înkide
 okii kă totă, atănci neprezentîndăse niče o
 koloare, pămîne în oki, ka ună șăvenipă ală
 impresiunei reale și obiekive, imađina șă-
 niektivă a diskăлăi solară albă.

Totă printp'ačeastă esplikăziune vomă
 înđeleđe de če kîndă întrămă dîntp'o zlidă
 lăminoasă într'o kasă semi-obșkăpă, nă ve-
 demă akolo nimikă și ne lovîmă de skăzne
 și de čele-l-alte obiekte ne kare le înfil-
 nimă în đrămă; dar đăne če amă pămășă în
 kasă kîte-va minște și ne-amă običniță kă
 ačeastă semi-obșkăpitate, înčenemă a vedea
 bine toate obiektele če se află în kasă, în-
 kă ne mirămă în noi însine de če n'amă vă-
 zătă nimikă kîndă amă intrată? Ačeastă iară
 provine kă în zlidă lăminoasă, okii nostrii

aș fostă esență unei lumini energice, acum însă înțelegând impresiunea unei lumini mai dezbale, s'aș slăbită mi nă vâdă nimic în acesă semi-obskăpitate nă kăndă iar s'a obăcșită mi kă acesă lămină deblă, mi atăncă sântă în stape a distăne diferitele obăekte mi în acesă semi-obskăpitate.

O altă serie de *imașine săbiective koloate*, este înkă mi mai interesantă pentră stădiălă nostră:

Mai săsă amă zisă kă, kăndă s'a șitată șine-ba în soape kăte-ba minăte mi îndată 'mi arănkă okiă n'ăndă perete albă, vede akolo șndă diskă potăndă negră de măprimea soape-lăi. Acesă pată negră nă se skimă în-dată în albă, či din negră se face văntă, din văntă trece în roșă, din roșă în verde, din verde în galbenă mi tokmai din galbenă se face albă, adikă se perde mi se amestekă kă albașă peretelăi. Dar kăndă ne-amă șitată kăș-ba timăș la soape mi îndată înkidemă okiă, atăncă ni se pare, abăndă okiă înkină, kă totă vedemă *imașina albă a soape-lăi*, însă dăne kăte-ba sekunde acesă imășine albă devine galbenă, din galbenă devine ne șrămă verde, din verde trece în portokaliă, din portokaliă în roșă, din roșă în văntă mi din văntă în negră, adikă se șterpe mi se perde în făndălă negră kape se prezintă totă d'ășna okiăloră nostriă înkină.

Așă dar lămina albă mi nekolorată a soape-lăi este în stape a eșčita în okiă nostriă imășine săbiective koloate.

Mai komplăkate sântă imășinile săbiective koloate kape se trăgă dăne vederea obăekteloră reale koloate. Aičă se arată imăpreșărarea interesantă: Kă ničă o dată koloarea imășinei nă seamănkă kă koloarea obăektelăi din kape se trăde, či păștrează totă d'ășna *koloarea sa komplămentară*.

Trăve se eșplikămă aičă če va să zikă kolori komplămentare?

Fizičii modernă știă akumă kă lămina albă a soape-lăi este komplășă de trei kolori prinčipale, adikă albăștră (văntă), galbenă mi roșie, kăndă toate se imăpreșă formeșă o lămină albă; dar kăndă se imăpreșă kăte

doș, formeșă kolori komplămentare. S. e. kăndă se imăpreșă văntă kă galbenă, prodăkă koloarea verde; kăndă se imăpreșă văntă kă roșă, prodăkă koloarea viorelei (vioretă) mi kăndă se imăpreșă galbenă kă roșă, prodăkă koloarea portokalie, așă dar:

Vioretă, este koloarea komplămentară a galbenelăi.

Portokaliă, este koloarea komplămentară albăștră-lăi, mi

Verde, este koloarea komplămentară a roșelăi.

Kăčă:

Vioretă + galbenă = albăștră + roșă + galbenă = albă.

Portokaliă + albăștră = galbenă + roșă + albăștră = albă, mi

Verde + roșă = albăștră + galbenă + roșă = albă.

Acesă kombăinașni de kolori nă se formeșă nămai în obăektele reale, dar mi în okiă nostriă. S. e. șndă niktoră kăndă va să înșășimeze koloarea verde, amestekă kolori albăștre kă galbene mi prodăče verde, dar mi okiă nostriă șităndăse la koloarea albăștră mi peste pășine sekunde la koloarea galbenă, nănkă kăndă nă s'a stănsă înkă eșektelă koloarei albăștre, atăncă ni se va părea kă vedemă șndă obăektă verde. S. e. aș lăată o roată de čirătie vănsită șămătate albăștră mi șămătate galbenă mi aș învărtit' o foapte iste, atăncă s'a văzătă kă impresiunea amestekată prodășă prin acesă doș kolori, imăpreșăndăse în simășălă vederei noăștre, aș prodășă simășirea de koloarea verde. Astă-felă s'a obăservată mi la koloarea portokalie mi la čea viorie.

Dăni acesă eșplikășni vămă pteă în-deleče mai vine fenomenele imășiniloră săbiective koloate. Adikă kăndă okiă nostriă aș obăservată kăș-ba timăș oare-kape koloare, s. e. roșă, atăncă s'aș slăbită pentră impresiunea acesăi kolori, prin șrămare șităndăse akumă la koloarea albă (kape prekămă știămă este komplășă de verde mi roșă) nă poate să simășă impresiunea de roșă kape e kopănsă în albă, prin șrămare koloarea al-

бъ і се ва презента ка kind era verde. Asemenea mi ɣnɣ omɣ kape s'a ɣitatɣ mɣltɣ timnɣ la ɣnɣ obiektɣ portokalɣ, arɣnkɣndɣ indatɣ okii peste ɣnɣ altɣ obiektɣ albɣ, i se va pɣrea kɣ e albastrɣ, mi ɣnɣ omɣ kape a obserbatɣ mɣltɣ timnɣ koloarea galbenɣ mi a ostenitɣ okii sɣi pentrɣ aɣeastɣ koloarea, arɣnkɣndɣ okii akɣmɣ neste ɣnɣ obiektɣ albɣ, i se va pɣrea kɣ este violetɣ.

Eatɣ o ɣirkomstanɣɣ kɣrioastɣ! Okii nostrii komnɣnɣ mi deskomnɣnɣ kolorile obiekteilorɣ natɣrei! Koloarea albɣ nɣmai esistɣ pentrɣ okii osteniɣi de vederea ɣnei kolori, kɣɣi atɣnɣi okii deskomnɣnɣ albɣlɣ in amindoz kolorile sale komplementare mi simte nɣmai koloarea komplementarɣ kontrastɣ pentrɣ kape nɣ s'a ostenitɣ niɣ akɣmɣ.

Fie-kape din noi poate sɣ se inkpedindeze de adevrɣrɣlɣ aɣestei teorii prin ɣrmtoarele esperimente simple: Sɣ se ɣite ɣine-va printr'o fereastɣ seara kindɣ anɣne soarele pe orizontɣ, mi dɣne ɣe s'a ɣitatɣ kitɣ-va timnɣ la aɣeastɣ ɣɣenɣ infokatɣ, sɣ mi arɣnɣe okii la ɣerɣlɣ albastrɣ, i se va pɣrea kɣ e verde. Kindɣ ɣine-va s'a plimbatɣ mɣltɣ pe kɣmpɣ intr'o zi kindɣ ɣerɣlɣ e akoperitɣ kɣ nɣori albi, poate sɣ observeze kɣ dɣnɣ ɣe s'a ɣitatɣ mɣltɣ la verdeaɣa kɣmpɣlɣi, arɣnkɣndɣ mi okii kɣtre ɣerɣ, nɣorii i se vorɣ pɣrea kɣ sintɣ romi.

Kindɣ o damɣ s'a imɣrɣkatɣ la ɣnɣ balɣ kɣ rokie albastrɣ (xavaie) mi kindɣ lɣminɣrile din sala de balɣ nɣ ardɣ bine, ɣi daɣ o koloarea galbenɣ, atɣnɣi rokiea nɣ va pɣstra koloarea sa albastrɣ, ɣi aɣeastɣ koloarea kombinɣndɣse kɣ lɣmina galbenɣ a lɣminɣrilorɣ, va face ka tɣtɣlorɣ sɣ se parɣ kɣ rokiea e verde.

O mirare! o sɣ zikɣ lektorɣlɣ. Oare kolorile nɣ esistɣ in natɣra esteriorɣ mi in obiectele sale, ɣi esistɣ nɣmai in okii nostri? Oare organɣlɣ vederei noastre este kreatorɣlɣ tɣtɣlorɣ kolorilorɣ lɣmi? Ama este intr'adevrɣrɣ!

ɣelebrɣlɣ Newton a zisɣ: in trei modɣri inflɣeazɣ raza lɣminei asɣpra obiekteilorɣ vizibile, adikɣ ori kɣ sɣprafaa korɣlɣi avsoar-

be (inrite) toate razele, atɣnɣi korɣlɣ se inflɣiɣeazɣ kɣ koloare neagrɣ (lɣnsa lɣminei); saɣ kɣ sɣprafaa korɣlɣi nɣ avsoarbeniɣi o razɣ, atɣnɣi korɣlɣ se inflɣiɣeazɣ kɣ koloare albɣ (lɣmina plinɣ); saɣ kɣ sɣprafaa korɣlɣi avsoarbe o parte din razɣ, mi atɣnɣi korɣlɣ este vizibilɣ kɣ koloarea komplementarɣ a ɣelorɣ inrite. Dar prekɣmɣ sɣprafaa korɣilorɣ poate sɣ avsoarbe o parte a razei lɣminei, ama mi organɣlɣ vederei noastre poate sɣ fie nekapabilɣ d'a priimi impresiɣnea ɣnorɣ kolori, atɣnɣi vedemɣ obiectele kɣ koloarea lorɣ komplementarɣ; de aɣeea organizatiɣnea individɣalɣ a fie-kɣrsia din noi, determinɣ modɣlɣ prin kape elɣ vede lɣmea. Asta este mi kavza kɣ admirɣmɣ kompozitiɣnea mi finea kolorilorɣ la ɣni niktori kɣ o deosivire mi le nɣmimɣ *kolorits.lɣ tablosrilorɣ*, pe kindɣ alɣi niktori, kɣ totɣ ɣeniɣlɣ lorɣ pentrɣ desemnɣ, totɣ nɣ sintɣ in stare a prodɣce aɣestɣ koloritɣ, fiindɣ kɣ organɣlɣ lorɣ pentrɣ destinktiɣnea kolorilorɣ nɣ e ama de finɣ mi de armonikɣ ka la ɣei-l-alɣi inzestrati de la Natɣrɣ kɣ o deosivite fineiɣ de simɣibilitate pentrɣ ɣele mai fine nɣange de kolori.

Ama dar repetɣmɣ aiɣi aɣeea kape amɣ zisɣ mai sɣsɣ adikɣ: kɣ fie-kape din noi vede lɣmea dintp'ɣnɣ pɣnktɣ de vedere partikularɣ, pentrɣ kɣ fie-kape noartɣ kolorile lɣmei in interiorɣlɣ okilorɣ sɣi. Omɣlɣ slabɣ mi pɣtimamɣ de gɣlɣinare vede toate lɣkrɣrile galbene; kiarɣ iarva dɣnɣ kɣmpɣ mi ɣerɣlɣ seninɣ i se pare galbenɣ, pe kindɣ altɣlɣ grasɣ avindɣ o mɣlɣime de sinɣe kape i se ɣrkɣ in kapɣ, fɣkindɣ'i okii romi saɣ sinɣeromii, elɣ vede toatɣ lɣmea romie par' kɣ sɣ in fokɣ. Astɣ-felɣ ne kreemɣ noi inuine lɣmea noastre vizibile. Din pɣdine kolori fɣndamentale kape Natɣra a prodɣsɣ, imajinatiɣnea noastre este in stare a komnɣne nenɣmeroase nɣange. Lɣkrɣtorii in mosaikɣ in Roma destinrɣ 70 de mi de kolori, mi toate aɣeste nɣange sintɣ nɣmai variatiɣnile ɣelorɣ trei kolori fundamentale!

Kɣ drentɣ kɣvintɣ dap aɣ zisɣ filosofii, kɣ toate fɣrmɣsecele lɣmi pezidɣ in noi;

кѣчи принципалѣ фрѣмѣсеѣи este armonia în diversității. Diverse impresiuni kape n'aș într'însele niči zñž raportѣ de armonie, nѣ poate sѣ fie frѣmoase, dar чине e în stape a pregăsi mi a distinge bine impresiunile armonice de челе nearmonice? Nѣmaі o fiindѣ înteligențѣ. Așa dar toate frѣmѣsegea zñiver-săli este bazatѣ pe prezența omălii într'în-săli; adikѣ daka n'apѣ fi fostѣ omălii în lume, i-

dea frѣmѣsegei n'apѣ esista. Oare nѣ trebă-imă noi sѣ fimă mîndri, pentrѣ kѣ nѣ nѣmaі kѣ noi sîntemă kreaciunea чеa mai frѣmoasѣ a Natșrei, чи sîntemă într'însa mîntѣ la zñž gradă oare-kape mi kreatorii frѣmѣsegei! Ad-mirabilѣ konviksiune pentrѣ aчela kape este omă în adevăratăli simțѣ ală aчestăi kăvîntă săvlimă!

Instituțiile Filantropice moderne în Europa.

(Șrmare).

Toate imaginiile sîmîntătoare ale lui *Dante* în a sa „divină komedie“ în deskrierea Infernăli, se vede kѣ le-a lătat dînt'r'în sîntal de nebăni de mai nainte.—Înt'r'în kolu s'a văzăt o fiindѣ problematikѣ, avîndă чева asemănare de omă, dar mai mătă d'o fiarѣ, fiindă mai mătă desnoiată de kîță îmbrăkată, artikulîndă vorbe omenestî, dar fiindă lărată kѣ lanțuri de feră la rită, întokmai ka zñž kîne fșriosă; părsăli îi este sîrilită flo-tîndă ka la fșriile mitologiei; ape oki de omă, dar în kăstătrile loră se vede чева îngrozitoră, de speriată mi infernală!—Dînt'r'zñž altă koluă iată kѣ ese zñž glasă askăită kape pătrunde de sîmîntă toate oasele noastre: aчestea sîntă strigăriile zñsi maniakă fiindă vătătă, kѣ skonă de a'i skoate nebănia prin lovătri de vătăe! Че absărditate! Че грешалă kompletă!—Kîndă roatetele delikate ale mașinii noastre admirabile kape ne dă ideea mi încălăciunea, s'aș mătătă din lokșriile loră, prodăkîndă o konfăsiune în ideile noastre, kămă dar poate sѣ 'mi inkînsiaskѣ чине-va, kѣ prin vătăe mi lovătri se voră păne la lokăli loră înapoi? Че relăsiune psihologikă esistă între niște kreepi strikădă mi într'o nșea saă zñž lanță?—Este o pегălii đenerală, kѣ toate smintiriile sîntă prodăse din nenorăiri, fie reale saă imaginare. Omălii se smintăte kîndă îlă atînce o nenorăire prînită, neprevăzătă, kape îlă nimicente săz pătepea sa apăzătoare

(nenorăiriile reale), saă kîndă îmi inkînce-urte kѣ este nenorăită, păsekătată mi ro-nită de vr'o soartă fatală mi voitoare de răă pentrѣ dînsăli, măkară kѣ este inkon-jărată de toate kondițiunile znei esistînce ferăcite (nenorăire imaginare), păkăsmă se întîmplă la oamenii esaltădă saă ambițiomi kape niči o dată nѣ sîntă mălăsmiđi de po-sițiunea loră, negîndă în seamă aчeea че aă, mi đorîndă a avea aчelea че nѣ potă atînce. Așa dar smintirea este totă d'asna fșkătelă nenorăirii; kăm dar sѣ poate rîndi чине-va a vindeka nenorăirea prin nenoră-rire? (prin vătăe mi alte asemenea tratamen-te varăare). Din kontra, fiindă kѣ sîrăpităli smintălii este o dată disposată a'mi imagi-na kѣ este păsekătată de soartă mi de oa-menii, kѣ posițiunea măli în aчeastă lume este o posițiune esчepțiională, apoi nepremăită kѣ zñž asemenea tratamentă nekăvenită pen-trѣ zñž omă încălăntă, îlă va manșine în a-чeastă idee грешăte; mai kѣ seamă, pentrѣ kѣ, kîță de smintăte sѣ fie zñž omă, n'a părdătă kѣ totăli fakălitatea d'a păștra o impre-siune măkar konfăsiată de evenimentele kăro-ra este esărsă în toate zilele; de aчeea, ori че smintăte ape niște momente чева mai lă-minoase, în kape aчeste impresiuni i se în-făđișează kѣ o mare viăciune. Așa dar este provăte prin teorie păkăsmă mi prin prak-tikă, kѣ zñž tratamentă kѣ silă mi kѣ vătăe, întărește nebănia mi nѣ prodăche niči o dată

o bindekare; de aceea se esnikă pezzatatslă foarte tristă. ce s'a arătat în suitalere nebuniloră dăpă sistemslă bekiă. Sîntă nimte paçisni kă pçiniă çivilisaçisne dap kă admirabile simtimente morale năskăte, kape venerează p'ăni omă smintită, ka p'ăni obțetă sakră, ka o pșină tristă a znei mărini stinse mi dărimate! Așeni oamenii nerpenită kă aș simtimente mai delicate mi mai noșle de kîță așea ce maltratează smintitii.

Să ne zîțmă akșmă čeva în năntrețlă zni azilă modernă pentră smintitii!

Poziçisnea lokală a zni azilă de smintitii este zni pntă d'o mare importantă. Cele mai băne din așete stabilimente sîntă pșe afară saș lîngă barierele kapitaloră celoră mari. Așeasta are zni foloșă indoită; fiindă kă ne de o parte azilă afîndșe izolată, nă pșmine bolnavii eșni la privera veciniloră kșriomi ce s'ară pștea zita totă mereș din kasere loră la bolnavi; mi apoi, nă este în lăme zni lăkră mai nefavorabilă pentră bolnavii smintitii, de kîță o asemenea indiskreçisne de oameni streini; dap mi ne de altă parte, stabilimentelă afîndșe afară din orășă, poate să se văkre d'o mare întindere lokală, prekșmă îi este de trefșindă pentră deosebirele sale dependente, prekșmă vomă vedea. — Apoi karakterelă lokelă znde se klădente zni azilă de smintitii, trefșe să fie lăată în de aproape konsideraçisne, fiindă kă nă nșmai kă trefșe să aibă zni aeră sșntoșă, apă bănă mi destă, mi toate kondiçisnile ișienice čerște la toate cele-lalte suitalere; dap trefșe să se afle mi o armonie psiholoçikă între karakterelă lokelă mi skopelă stabilimentelă. De aceea kîmpile plane, monotone, fșră variaçisnile terimelă, nă sîntă prea favorabile pentră asemenea institute, fiindă kă monotonia peisaçisni prodșce o simțire de osteneală mi de zriçisne în inima priverelă, kape kă timpelă îi paraliză toate fakțitilă morale; kă kîță dap mai kă seamă trefșe să se zpreze așeasta la smintitii, a kșpora eșnerșe morală este de sinemi foarte slăbită mi inklinată a se paraliza kșrîndă! — Dap

ne de altă parte niçi peisaçislă kă șcenele slăbative, de forme fantastice, kă pșri pezei kșrîndă kă șromotă, kă kaskade mirantice, în fine, zni peisaçiă kă zni karakteră d'o mărime îngrozitoare nă este konvenabilă pentră zni asemenea amețmintă, fiindă kă privera așetoră șcene grandioase, eșuită în inima priverelă niște simțiri înalte, niște imaçini esaltate; apoi în suitalelă slăbă ală smintitiloră, dăp'o asemenea esaltaçisne, zpremează mai totă d'ășna o depresisne mi lă paraliză. În sfera vieții morale, prekșmă în čea fisikă, nștrimentă trefșe să fie totă d'ășna notrită kă organelă kape lă priimente; dakă čine-va ară da zni komiă de dîș, în lokă de lante, fșnteră kă vină șure a lă nștri mai bine, ilă va omorî.

Așa dap adevăratelă karakteră konvenabilă zni peisaçiă pentră zni azilă de smintitii, ilă vomă fșsi în niște lokșri znde natșra îfșșimează imaçini variabile dap nă mirantice, mi znde așete variaçisni se desvolță če mi graduală, dap nă pșinită; znde parina formează o kadră fșmoașă, kape prodșce în inima priverelă o simțire de satisfakçisne interioară, mi de o năce șfleteașkă. În adevără, o asemenea priveră este kîte o dată singră în stape de a bindeka o inimă pșnită. Aiči suitalelă noștră pesfă zni pșnășă pșră mi o feričire čereaskă, fiindă inspirată de vederea lăkrșriloră admirabile mi armonioase ale natșrei, manifestîndșe în mi de mi de aktivitătii difepite, dap fiindă toate dipiçiate pșintr'o pștere kreatoare znikă. Aičea ni se apată mi de mi de forme organice; de la floarea admirabilă ce deski de korona sa la așpora pșșpitoare, pîș la fșșterele celă fșmosă kape pesfărișe apșime sale de aeră la soapere de miază-zii, fiindă în toată strălăçire lă kșlaminantă, kîndă vapsă așșura nșmintelă zni oșeană de lșmină. Așeastă kadră admirabilă a natșrei znde vedemă nenșmeroase fiinșe zpmîndă fie-kape misisnea sa xotșpîș, văkșrîndșe fie-kape de esinșa sa determinată fșră ambiçisne, fșră invidie mi kolizisne; ne șmple

de ideile unei religii dăruite, pline de minerie și de speranță; atânci omul zice de lucrurile sale și de sferințele sale, căpura a fostă esență în mizlocul tăbăritorilor vieții care i-a rănit inima fărâșoasă, tăbărit și kofziat. Aici în prezența spiritalității eterne alți universali, kîtă de mici și de pizibile se arată intriciile lumii, lucrurile și ambițiunile efemere, care ne zăpăcesc inimile cu amărăciune și cu misantropie! Aici omul privește și admiră armonia naturii, răsente adevăratele poziții în mizlocul universului, adică ca membrul cel mai prețios în această lume, ca copilul cel mai iubit între acești fi ai naturii care încă înconjoară căpărușă de fericirea lor. Omul dar și-a răsit diademul ce a purtat, adică răsuflă sfîșietesce, odihna inimii, inteligența și simțul religios cu ale sale trei coloane admirabile care sîntine lumea morală adică: *kredința, speranța și iubirea* (caritatea)!

Dar o kontemplativă pasivă, măcară kîtă de plătă ar fi, totă n'ară ptea okna spiritală omulă mătă timpă fără a'le osteni; fiindă cu viața omulă cere o variație în akțiunile sale; de aceea și n'azilele smintitorilor aș cătată a prokura volnavorilor o oknație variabilă pentră sic-kare smintit, potrivită cu oknațiunea sa de mai înainte. Църанялă răsente akolo kîmpări de artă; pentră meșterșară se află akolo toate felurile de atelieră; chimării, kroitorii, timpării șcl., și răsescă oknațiuni în deosbite stăi de lăkră (ateliérs).

Maî toate obiectele trevșinvoase pentră stabilită se prerătescă kiară în stabilită singăre, și nămaî prin volnavorii stabilită; fiindă cu cea maî mare parte a smintitorilor sîntă monomaniă (adică avîndă niște idei fikse, gremite nămaî întp'zănă pânktă*);

de aceea sîntă foarte bine în stare a implini deosbite sarcini dăka sîntă dirijiați de oameni îndelepți și învățați la o asemenea administrație. — Smintii din clasele elevate ale societății (nămăi pensionari cu plătă) și aș încăperile lor, societățile lor, kopidoare, sale de biliard și bibliotecile lor, unde sîntă oknați toate zioa cu eșerciunile gimnastice și cu o lăkră de kăruți folositoare, în fine, cu felșimi de lăkrări konvenabile pentră gradă edkădănele lor. — În stabilitătele cele mari din Franța și din Germania, se dă pe aș zălă sădă doă valșă și feste muzicale; însă se îndelece cu afară din personalăle sanității, nămaî smintii formează păblikăle acestor adăpări. Dar și afară din aceste zile de sărbători care sîntă pari, viața de toate zilele a smintită și se șrmează întp'o manieră ekșală și armonikă, timpăle fiindă oknață d'o aktivitate progresivă și răglă, orele sale de rekreăție fiindă konsakrate la plămășări în

a face. Se vestește despre aceasta o anekdotă komikă, dar adevărată, despre Imperatorul Iosif I: Elă a vizitată întp'o zi, inkornito, o kasă de smintii. Dăntă ce a avășă o lăkră konversație cu zălă dintp'înșii, și nerăindă la dînsăle niči o șrmă de smintire, s'a mirășă de ce se află avășă omă avă. Totă întp'aveastă sală s'a răsită și zălă ală omă cu care Imperatorul a avășă iarăși o lăkră konversație, și nerăindă niči la acesta vr'ză semă de smintire, s'a mirășă și maî mătă, va încă a și vrășă a dojeni pe doktorulă simtăre; dar din întimplare, în kărsăle konversațiunii, întrevîndă Imperatorul pe celă d'le doilea smintit, „de ce se află bevinăle dămitale aici, de vreme ce nă e nevășă? amă vorăită mătă cu dînsăle și mi a rășănsă foare bine.“ — „Da,“ zise smintităle, „elă este în toate lăkrărele sale raționabilă, afară nămaî d'o idee fikșă, adică și imășă cu este Imperatorul Iosif? — Atănci Imperatorul în glășă rășănde: „poate cu elă este întp'adevără Imperatorul Iosif!“ — „Kămă se poate?“ rășănsă cu fără nevășă, „pe kîndă eșă sîntă Imperatorul Iosif.“ Atănci a află Imperatorul cu amădoi bevină aș fostă monomaniă, avîndă amădoi o idee rea (fikșă).

*) Așa s. e. amă netpekășă ore întpări cu smintii dintp'zănă stabilită fără a kănoante cea maî mikă șrmă de deprăvementsăle inteligenței loră și nă am atins koapda slăvă, adică ideea fikșă a loră, atănci amă văzășă cu vine amă

koridoarele frumoase, saș în eleganțele grădinișe de flori, saș în kimmile plătute împrejurată stabilimentări. Peste puțină timpă toată starea fizică și morală a bolnavilor murtăriseskă de favorată a acestei infirmități fătătoare de bine a stabilimentări. În adăvăr este avia de kpezstă ce pessitate estropdinare prodăce achestă tratamentă morală (traitement moral) ală smintăilor! Toată siza este pătărită. D. Konoji din Londonă în stabilimentări stă de la *Ansel* (lîngă Londonă) unde se află 1000 de smintăi, n'a întrepăunată de mătăi ani kamisole saș alte instrămente de silă. — Kîndă se întămplă de se adăce în stabilimentări vrăntă maniakă fătăosă, ilă pătăre într'o celulă (odăiță) deosebă, kăntămită pe din pătăre pretăstăndena kă saltele moă (pady room); akolo fătăosă potăe să dea vntă kăpsă liberă fătăie sale, potăe și să străițe dăpă plăkăle stă, fiindă kă ačeastă nă potăe adăce vătămăre niči lăi, niči altora: lăi nă, kăči celulă fiindă moale pretăstăndena, nevătăle nă se potăe bate kă kăptăle de pătăre saș a'ni fătăe pătă în altă kîndă; totă printă ačeastă, niči pe din afără nă s'adă străițările sale, fiindă kă pătătele celă moale împedăkă komunikăciunea glasări pe din afără (în lăkră moale nă dă pessnăpă glasăle), prin șmare într'ăchestă modă fătăia maniakări nă tărvăre repăssăle lokăitorăloră stabilimentări. Apoi dăpă ce fătăosăle 'ni-a fătăle kăptăciă sa mai mătă ore nîntă s'a ostentă, de sine înčetează, și osteneala ilă presărvă pentă mătăle timpă a nă mai pre'noi asemenea șcene. Eată vntă mizlokă mai vntă de a kărița pe maniakă din fătăia sa, de kătă lăngări și vătăca kăpe ilă întăreskă și mai pătă. În ačestă frătăosă stabilimentă de la *Ansel*, pătă în mizlokăle vntă kimmă admirăle, amă vătăstă nă nămai o arăkăltăre kămplektă (ferme modăle), înăriktă nămai prin smintăii stabilimentări, dăp amă și rătăle mai toate pătărițe îndăstăie reprezentăte, nîntă kăpă și la împămeră kărtăiloră, kăpe a înăriktă'o

vntă tinăgrafă șermană, pe kăpe l'amă rătăle vindekată d'o melankolie ce o avătăse mai năinte. Okăncăciunea ačestă tinăgrafă a fostă d'a tinări vntă kărtăle kămplektă de vntă din literătorăii smintăii aflăndă-se în stabilimentă. Să nă rătăle vntă d'ačestă kărtăle ală nevătăloră! Zeș, sîntă mătăle kărtăle pedăciăte afără de kăsa smintăiloră, kăpe kă dăpentă kăvîntă ară fi pătăle preă bine fătăra akolo! Dăp să lășămă rătăma, kîndă vorăimă de o kăstăne destăle de tătăle, de nenăpăciunea vntă mai gzoavă kăpe potăe atăițe pe omă, adăkă de smintăre! — Ačeste kărtăle ale smintăiloră sîntă d'vntă mare întăres pentăre și psixolog și mai kă seamă pentăre și psixiătră, (medikă ală smintăiloră), fiindă kă este akăm o pătăle adăntăle, kă vntă smintăle întrănd în stabiliment, dăka mătă kăpte, și fiindă în stăpe d'a skăie, este îndătopat a deskăie înșăni toate evenimentăle vntăle sale; *astă-biografă* smintăle, mătă kătă de kămplektă și de nekopektă ară fi, kămpăde și mătăriă pătăiosă pentăre stădăiă fakăltățiiloră intelektăle ale omări în stăpe sa normală și anormală saș dăpanăiată. Am vîtită într'vntă asemenea kărtăle, pătăzii plăne de simăiăle delăkate și d'o melankolie adănkă; printă ačeste kărtăle toate asălele smintăiloră din toate dăntăle Anăriei sîntă în pătăciune vntăle kă altăle. În Franța, vntă psixiătriă aș mare kăntăiă în infătănda fătătoare de bine a mătăciă vokăle și instrămentăle, se dă adăse-ori kăntăte mătăle m. c. l., pătăm am zis mai șăș. În kăpăle de la *Charenton* (lîngă Paris) se eșkăte kăpă de vntăvă kăte o dată simfăniă, opătoră și alte vătăciăle de mătăle înăntă, într'o mătăieră admirăvăle; în stabilimentăle pătălektă de la *Leno* (în dăkatăle de Baden) este și instrăktor de mătăle (maître de musique) pătămanent, atămată lîngă stabilimentă.

Amă akăntăle la finăle și voișă să dăle lăktorăiloră meă povădă kă, fătăndă vntă vătăle în Eșronă, să nă vîte a vizăta asălele modărne pentăre smintăii. Șăvenărițe kăpe vntă voră pătăciunea din ačeste vizăte, și voră fi nevătăte pentăre totă d'ășna.